

LÝ LUẬN VỀ PHÁT TRIỂN NHÂN TỐ TINH THẦN TRONG SỨC MẠNH CHIẾN ĐẤU CỦA QUÂN ĐỘI VÀ YÊU CẦU ĐẶT RA TRONG GIẢNG DẠY LÝ LUẬN HIỆN NAY

Đào Hoàng Đức

Khoa Lý luận Mác-Lênin, Học viện Phòng không-Không Quân

Tóm tắt: Xây dựng nền quốc phòng toàn dân, chiến tranh nhân dân vẫn là quan điểm cơ bản, xuyên suốt của Đảng ta trong công cuộc bảo vệ Tổ quốc. Trong đó, sức mạnh cơ bản và vũ khí sắc bén vẫn là sức mạnh chính trị, tinh thần. Do đó, việc chăm lo xây dựng, phát triển nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của Quân đội là nội dung quan trọng có ý nghĩa quyết định để giành chiến thắng trong nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc hiện nay. Để phát triển nhân tố tinh thần cần phát huy sức mạnh tổng hợp của cả hệ thống chính trị dưới sự lãnh đạo của Đảng. Trong công tác giảng dạy lý luận đây là vấn đề có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, nhiệm vụ cơ bản, trọng yếu nhất góp phần củng cố niềm tin, sức mạnh, ý chí chiến đấu của người quân nhân trong huấn luyện và trên chiến trường.

Từ khóa: nhân tố, tinh thần, Quân đội, sức mạnh.

THEORY ON THE DEVELOPMENT OF MENTAL FACTORS IN THE COMBAT POWER OF THE ARMY AND THE REQUIREMENTS SET OUT IN THE CURRENT THEORETICAL TEACHING

Abstract: Building the all-people national defense and the people's war is still the basic and pervasive view of our Party in the defense of the Fatherland. In particular, basic strength and sharp weapons are still political and spiritual strength. Therefore, taking care of building and developing the spiritual factor in the Army's combat strength is an important and decisive content to win the current task of defending the Fatherland. In order to develop the spiritual factor, it is necessary to promote the synergy of the whole political system under the leadership of the Party. In theoretical teaching, this is a particularly important issue, the most basic and important task contributing to strengthening the belief, strength and will to fight of soldiers in training and on the battlefield.

Keywords: factors, spirit, Army, strength.

Nhận bài: 14/01/2026

Phản biện: 23/02/2026

Duyệt đăng: 28/02/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong lịch sử chiến tranh và xây dựng quân đội, sức mạnh chiến đấu luôn được hình thành từ sự tổng hợp của nhiều yếu tố như con người, vũ khí trang bị, nghệ thuật quân sự và tổ chức lực lượng, trong đó nhân tố tinh thần giữ vai trò đặc biệt quan trọng. Đối với Quân đội nhân dân Việt Nam, nhân tố tinh thần được hình thành từ bản lĩnh chính trị vững vàng, lòng trung thành tuyệt đối với Đảng, Tổ quốc và nhân dân, từ ý chí quyết tâm chiến đấu, tinh thần đoàn kết, kỷ luật và niềm tin vào mục tiêu độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Trong bối cảnh hiện nay, khi nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc đặt ra những yêu cầu mới, cùng với sự phát triển của chiến tranh công nghệ cao, chiến tranh thông tin và các thủ đoạn chống phá ngày càng tinh vi của các thế lực thù địch, việc phát triển nhân tố tinh thần trong quân đội càng trở thành vấn đề có ý nghĩa chiến lược. Điều đó đặt ra yêu cầu cấp thiết đối với công tác giảng dạy lý luận trong các nhà trường quân đội, nhằm trang bị cho học viên cơ sở lý luận khoa học, củng cố bản lĩnh chính trị, bồi dưỡng ý chí chiến đấu và nâng cao khả năng nhận thức, đấu tranh trước những tác động phức tạp của tình hình mới.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Lý luận về phát triển nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của Quân đội

Nhân tố tinh thần có vai trò quan trọng trong hoạt động quân sự, là một trong những nhân tố quyết định tiến trình và kết cục của chiến tranh. Việc phát triển nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu là vấn đề có tính cơ bản, thường xuyên đối với quá trình nâng cao chất lượng tổng hợp và sức mạnh chiến đấu của Quân đội nhân dân Việt Nam. Đại hội XIV của Đảng đã khẳng định về xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam: “Cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, hiện đại” cho nên, muốn tăng cường sức mạnh chiến đấu của Quân đội trước hết cần tăng cường, củng cố sức mạnh chính trị, tinh thần.

Trong lịch sử nhận thức của loài người, quan niệm “tinh thần” được sử dụng khá rộng rãi, quan niệm này ngày càng trở nên thông dụng và phổ biến. Tuy nhiên, do cách tiếp cận khác nhau nên cách hiểu về tinh thần cũng không giống nhau, thậm chí đối lập nhau. Các trường phái triết học cũng đưa ra những quan niệm khác nhau về “Tinh thần”. Các nhà triết học duy tâm khách quan nhìn thấy yếu tố tinh thần từ bên ngoài con người, còn

các nhà duy tâm chủ quan lại nhìn thấy yếu tố tinh thần trong chính bản thân con người. Các nhà duy vật, ngay từ thời cổ đại đã coi tinh thần là sự hoạt động lý luận. Tư tưởng triết học duy vật biện chứng đã nhìn nhận đúng bản chất của tinh thần, đó là sự phản ánh thế giới khách quan vào trong đầu óc con người. C. Mác viết: “Ý niệm chẳng qua chỉ là vật chất được đem chuyển vào trong đầu óc con người và được cải biến đi ở trong đó”. Tư tưởng này được V.I. Lênin khẳng định: “Đối với người duy vật, thì “cái đang tồn tại trên thực tế” là thế giới bên ngoài mà cảm giác của chúng ta là hình ảnh của thế giới đó”. Một số nhà triết học Liên Xô cũng khẳng định rằng: “Tinh thần theo nghĩa rộng của từ là một khái niệm đồng nhất với cái quan niệm, với ý thức là hình thức hoạt động tâm lý cao nhất; theo nghĩa hẹp của từ thì đồng nghĩa với khái niệm tư duy”. Chủ nghĩa duy vật biện chứng không quy cái tinh thần vào một tổng giản đơn những cảm giác; nó cũng bác bỏ quan niệm coi tinh thần là một thực thể thuần túy độc lập với vật chất và với con người.

Nghiên cứu tinh thần của con người bao giờ cũng gắn với quan hệ vật chất, là sự phản ánh tồn tại xã hội trong những giai đoạn lịch sử nhất định. Và là một phạm trù được sử dụng với nhiều cấp độ khác nhau và có nội hàm không hoàn toàn giống nhau. Cấp độ cao nhất của tinh thần tương đương với phạm trù ý thức; cấp độ thứ hai, tinh thần gắn với ý thức xã hội của một dân tộc, của một thời đại; cấp độ thứ ba, tinh thần là “cái thần” của ý thức, là sự “thăng hoa” của ý thức, là kết tinh của ý thức chủ thể trong một hoạt động nhất định. Từ những phân tích trên, tác giả quan niệm: Tinh thần là sự kết tinh của tri thức, tình cảm, niềm tin và ý chí, định hướng cho hoạt động và quyết định hành động của chủ thể trong những điều kiện lịch sử nhất định. Như vậy, “tinh thần” vừa thống nhất vừa khác biệt với ý thức của chủ thể. Thống nhất là ý thức và tinh thần đều phản ánh điều kiện, hoàn cảnh sinh tồn của chủ thể, đều được cấu thành bởi tri thức, tình cảm, niềm tin và ý chí. Còn “nhân tố” là “yếu tố chủ yếu gây ra, tạo ra cái gì đó”. Theo đó, có thể hiểu nhân tố không phải là toàn bộ các yếu tố mà là yếu tố chủ yếu, cần thiết làm điều kiện hình thành hay để tạo ra cái gì đó.

Nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của quân đội, có thể nhận diện trên một số nội dung sau đây. “Sức mạnh chiến đấu của quân đội là tổng thể nhân tố vật chất, tinh thần quyết định trạng thái và khả năng thực hiện nhiệm vụ tác chiến của lực lượng vũ trang; bộ phận quan trọng nhất của

sức mạnh quân sự”. Sức mạnh chiến đấu bao gồm các nhân tố: con người; vũ khí, trang bị; tổ chức, biên chế; khoa học nghệ thuật quân sự. Sức mạnh chiến đấu của quân đội là tổng thể các nhân tố vật chất và tinh thần quyết định trạng thái và năng lực thực hiện nhiệm vụ sẵn sàng chiến đấu và chiến đấu. Sức mạnh đó được tạo thành bởi các nhân tố cơ bản có quan hệ chặt chẽ với nhau, trong đó nhân tố con người mà hạt nhân của nó là nhân tố tinh thần luôn giữ vai trò quyết định. Trong sự tác động lẫn nhau giữa các nhân tố trong sức mạnh chiến đấu của quân đội, nhân tố tinh thần luôn giữ vị trí trung tâm, hạt nhân quy định khả năng, phát huy ưu thế của từng yếu tố trong các tình huống huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu và chiến đấu, tùy theo yêu cầu, mục đích của mỗi hoạt động, mà họ có thể lựa chọn phương án tối ưu trong huy động.

Xuất phát từ quan điểm duy vật biện chứng và duy vật lịch sử, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin đã chỉ ra mối quan hệ có tính quy luật giữa sức mạnh chiến đấu của quân đội với điều kiện kinh tế - xã hội, đánh dấu bước ngoặt quan trọng trong lý luận quân sự. Ph. Ăngghen viết: “Không có gì lại phụ thuộc vào những tiền đề kinh tế hơn là chính ngay quân đội và hạm đội. Vũ trang, biên chế, tổ chức, chiến thuật, chiến lược phụ thuộc trước hết vào trình độ sản xuất”. Ông còn nhấn mạnh: “Toàn bộ tổ chức và phương thức chiến đấu của quân đội và do đó, thắng lợi và thất bại đều tỏ ra phụ thuộc vào những điều kiện vật chất, nghĩa là điều kiện kinh tế, vào chất liệu con người và vũ khí”. C. Mác, Ph. Ăngghen đã chỉ ra nguồn gốc, bản chất của chiến tranh và quân đội, phân tích một cách duy vật biện chứng về sức mạnh tinh thần của nhân dân và quân đội, chỉ rõ bản chất của nhân tố tinh thần trong hoạt động quân sự.

Từ đó, có thể hiểu nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của quân đội là sự kết tinh tri thức, tình cảm, niềm tin và ý chí của mỗi quân nhân và tập thể quân nhân được huy động vào hoạt động huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu và chiến đấu, có ý nghĩa định hướng và tạo nên sức mạnh trong các hoạt động đó. Trong đó, vấn đề thái độ, động cơ, ý chí, quyết tâm cũng như tâm lý vững vàng, không bị dao động trước những biến cố phức tạp đe dọa đến tính mạng, sinh mệnh trực tiếp là vấn đề nổi lên hàng đầu. Cụ thể như sau:

Một là, nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của quân đội là sự kết tinh tri thức, tình cảm, niềm tin và ý chí của mỗi quân nhân và tập thể quân nhân. Tri thức của mỗi quân nhân và tập thể

quân nhân là sự hiểu biết về nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc, về quân sự, quốc phòng, về mục tiêu chiến đấu và chức năng, nhiệm vụ của quân đội, hiểu biết về tính năng, tác dụng của vũ khí, trang bị và nghệ thuật quân sự. Tình cảm của mỗi quân nhân và tập thể quân nhân là biểu hiện thái độ của quân nhân và tập thể quân nhân trước những vấn đề chính trị - xã hội, quân sự, quốc phòng có liên quan. Trong từng thời điểm cụ thể, tình cảm là động lực tinh thần chủ yếu thôi thúc quân nhân và tập thể quân nhân hành động. Niềm tin của mỗi quân nhân và tập thể quân nhân được hình thành trong thực tiễn và trong giáo dục, rèn luyện, là nguồn gốc của ý chí và hành động ý chí. Nhờ có niềm tin mãnh liệt mà mỗi quân nhân và tập thể quân nhân nỗ lực vượt qua những hy sinh, gian khổ và thử thách khốc liệt của chiến tranh. Ý chí của mỗi quân nhân và tập thể quân nhân được biểu hiện ở ý chí tự lực, tự cường, không khuất phục mọi khó khăn, gian khổ, chiến thắng mọi kẻ thù.

Hai là, nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của quân đội được huy động vào hoạt động huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu và chiến đấu của quân đội. Nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của quân đội được huy động vào hoạt động huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu và chiến đấu, được thể hiện ở việc khắc phục mọi khó khăn, nêu cao ý chí quyết tâm hoàn thành nhiệm vụ huấn luyện, nhất là huấn luyện trong điều kiện khó khăn, phức tạp; thể hiện ở tinh thần cảnh giác cách mạng, sẵn sàng chiến đấu cao, cả chiến đấu bằng phương thức vũ trang và phi vũ trang. Đặc biệt, là tinh thần, ý chí, quyết tâm khắc phục mọi khó khăn, gian khổ, hy sinh để giành thắng lợi trong chiến tranh.

Ba là, nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của quân đội có ý nghĩa định hướng và tạo nên sức mạnh trong các hoạt động huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu và chiến đấu. Định hướng là chức năng cơ bản thể hiện tính tích cực của nhân tố tinh thần. Chức năng này thể hiện sự thống nhất biện chứng giữa nhận thức và hành động thực tiễn của quân đội hướng tới những đối tượng nhất định, làm cho suy nghĩ và hành động của họ vận động và biến đổi phù hợp với sự vận động biến đổi của thực tiễn. Thực chất quá trình định hướng là quá trình liên tục, biện chứng của việc chủ quan hoá cái khách quan và ngược lại, được diễn ra trong quá trình hoạt động huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu và chiến đấu của quân đội, đòi hỏi mọi quân nhân phải phản ánh đúng đắn cái khách quan đó vào ý thức của mình. Đây là quá trình hình thành thế giới quan, nhân sinh quan, niềm tin, lý tưởng, tình cảm, trách nhiệm của quân nhân.

2.2. Yêu cầu đặt ra trong giảng dạy lý luận hiện nay về phát triển nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của Quân đội

Một là, bảo đảm tính định hướng chính trị, tư tưởng vững chắc trong giảng dạy lý luận về nhân tố tinh thần của quân đội. Một yêu cầu quan trọng trong giảng dạy lý luận hiện nay là phải bảo đảm vững chắc định hướng chính trị, tư tưởng khi truyền đạt nội dung về phát triển nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của Quân đội nhân dân Việt Nam. Nhân tố tinh thần của quân đội trước hết được hình thành từ nền tảng bản lĩnh chính trị, lý tưởng cách mạng và niềm tin khoa học của cán bộ, chiến sĩ vào mục tiêu độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Vì vậy, giảng dạy lý luận cần làm rõ cơ sở khoa học của quan điểm chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và đường lối quân sự của Đảng về vai trò của nhân tố con người trong chiến tranh và bảo vệ Tổ quốc. Nội dung bài giảng không chỉ dừng lại ở việc truyền đạt tri thức lý luận mà còn phải hướng tới hình thành thế giới quan khoa học, củng cố niềm tin chính trị và bồi dưỡng lý tưởng chiến đấu cho người học. Trong bối cảnh các thế lực thù địch đẩy mạnh chiến lược “diễn biến hòa bình”, tăng cường hoạt động tuyên truyền xuyên tạc nhằm làm suy giảm niềm tin và bản lĩnh chính trị của cán bộ, chiến sĩ, việc giữ vững định hướng chính trị trong giảng dạy lý luận càng trở nên cấp thiết. Điều đó đòi hỏi giảng viên phải có bản lĩnh chính trị vững vàng, lập trường tư tưởng kiên định, đồng thời chủ động cập nhật những vấn đề lý luận và thực tiễn mới để giải thích, làm sáng tỏ những vấn đề mà người học quan tâm. Thông qua quá trình giảng dạy, học viên cần được giúp nhận thức đầy đủ rằng sức mạnh chiến đấu của quân đội không chỉ phụ thuộc vào vũ khí, trang bị mà còn phụ thuộc quyết định vào tinh thần chiến đấu, lòng trung thành với Tổ quốc, với Đảng và nhân dân.

Hai là, gắn chặt nội dung lý luận với thực tiễn xây dựng và chiến đấu của Quân đội nhân dân Việt Nam. Một yêu cầu cơ bản khác trong giảng dạy lý luận về phát triển nhân tố tinh thần là phải gắn chặt nội dung lý luận với thực tiễn xây dựng, huấn luyện và sẵn sàng chiến đấu của Quân đội nhân dân Việt Nam. Lý luận chỉ thực sự có sức sống khi được soi sáng và kiểm nghiệm bằng thực tiễn; do đó, quá trình giảng dạy cần làm nổi bật mối quan hệ biện chứng giữa lý luận khoa học và thực tiễn hoạt động quân sự. Việc phân tích những kinh nghiệm lịch sử trong các cuộc kháng chiến của dân tộc, những tấm gương chiến đấu anh dũng

của cán bộ, chiến sĩ cũng như những thành tựu trong xây dựng quân đội hiện nay sẽ giúp người học nhận thức rõ vai trò quyết định của nhân tố tinh thần đối với thắng lợi quân sự. Đồng thời, giảng dạy lý luận cần phản ánh những yêu cầu mới của sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc trong điều kiện chiến tranh công nghệ cao, chiến tranh thông tin và các hình thái xung đột phi truyền thống. Khi lý luận được gắn với thực tiễn sinh động của đời sống quân sự, học viên không chỉ tiếp thu tri thức một cách sâu sắc mà còn hình thành thái độ và động cơ học tập đúng đắn. Điều này góp phần nâng cao nhận thức của người học về trách nhiệm của bản thân trong việc rèn luyện bản lĩnh chính trị, ý chí chiến đấu và phẩm chất đạo đức của người quân nhân cách mạng.

Ba là, đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát huy vai trò chủ thể của người học. Trong bối cảnh đổi mới giáo dục và đào tạo hiện nay, giảng dạy lý luận về phát triển nhân tố tinh thần trong sức mạnh chiến đấu của quân đội cần được tiến hành theo phương pháp sư phạm hiện đại, phát huy tính tích cực, chủ động và sáng tạo của người học. Nếu chỉ truyền đạt tri thức theo lối thuyết giảng một chiều thì khó có thể hình thành niềm tin sâu sắc và động lực tự giác rèn luyện ở học viên. Vì vậy, giảng viên cần vận dụng linh hoạt các phương pháp dạy học tích cực như thảo luận nhóm, phân tích tình huống, nghiên cứu trường hợp thực tiễn và liên hệ với các vấn đề đặt ra trong nhiệm vụ quân sự hiện nay. Thông qua các hình thức tổ chức dạy học đa dạng, học viên có điều kiện tham gia vào quá trình khám phá tri thức, bày tỏ quan điểm và rèn luyện khả năng tư duy lý luận. Quá trình đó không chỉ giúp củng cố kiến thức mà còn góp phần hình thành bản lĩnh chính trị và thái độ trách nhiệm đối với nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc. Đồng thời, việc ứng dụng công nghệ số và các phương tiện dạy học hiện đại trong giảng dạy lý luận cũng là yêu cầu tất yếu nhằm nâng cao hiệu quả truyền đạt nội dung giáo dục chính trị, tư tưởng.

Bốn là, kết hợp chặt chẽ giữa giáo dục lý luận với xây dựng môi trường văn hóa và rèn luyện phẩm chất quân nhân. Một yêu cầu có ý nghĩa lâu dài trong giảng dạy lý luận về phát triển nhân tố tinh thần là phải kết hợp chặt chẽ giữa giáo dục tri thức lý luận với xây dựng môi trường văn hóa quân sự và rèn luyện phẩm chất của người quân nhân cách mạng. Nhân tố tinh thần không chỉ được hình thành thông qua quá trình học tập lý luận mà còn được củng cố trong toàn bộ đời sống sinh hoạt, huấn luyện và công tác của cán bộ, chiến sĩ. Vì vậy, hoạt động giảng dạy lý luận cần gắn liền với việc xây dựng môi trường giáo dục lành mạnh, kỷ luật nghiêm minh và giàu tính nhân văn trong các nhà trường quân đội. Trong môi trường đó, những giá trị truyền thống của Quân đội nhân dân Việt Nam như trung thành với Đảng, hiếu với dân, đoàn kết, kỷ luật và sẵn sàng hy sinh vì Tổ quốc được nuôi dưỡng và phát triển một cách bền vững. Quá trình giảng dạy lý luận phải góp phần định hướng hành vi, thái độ và phong cách sống của học viên, giúp họ hình thành hệ giá trị chuẩn mực của người quân nhân trong thời đại mới.

III. KẾT LUẬN

Phát triển nhân tố tinh thần là nội dung cốt lõi trong xây dựng sức mạnh chiến đấu của Quân đội nhân dân Việt Nam, bởi đây là nguồn lực trực tiếp tạo nên bản lĩnh chính trị, ý chí chiến đấu và quyết tâm hoàn thành nhiệm vụ của cán bộ, chiến sĩ. Trong điều kiện hiện nay, khi nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc đặt ra những yêu cầu ngày càng cao, công tác giảng dạy lý luận cần chú trọng làm sâu sắc nhận thức về vai trò của nhân tố tinh thần, gắn lý luận với thực tiễn xây dựng quân đội, đồng thời đổi mới phương pháp giáo dục theo hướng phát huy tính chủ động của người học. Thông qua đó, góp phần bồi dưỡng bản lĩnh chính trị vững vàng, củng cố niềm tin, lý tưởng cách mạng và nâng cao chất lượng tổng hợp, sức mạnh chiến đấu của quân đội trong tình hình mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đảng Cộng sản Việt Nam (2026), Văn Kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIV, tập 1, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật.
- V.I.Lênin (1908), “Chủ nghĩa duy vật và chủ nghĩa kinh nghiệm phê phán”, *V.I.Lênin toàn tập, tập 18*, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia sự thật, Hà Nội, 2005, tr.128.
- C.Mác (1867), “Tư bản, Phê phán khoa kinh tế chính trị”, *C.Mác và Ph. Ăngghen toàn tập, Tập 23*, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia sự thật, Hà Nội, 2002, tr.35.